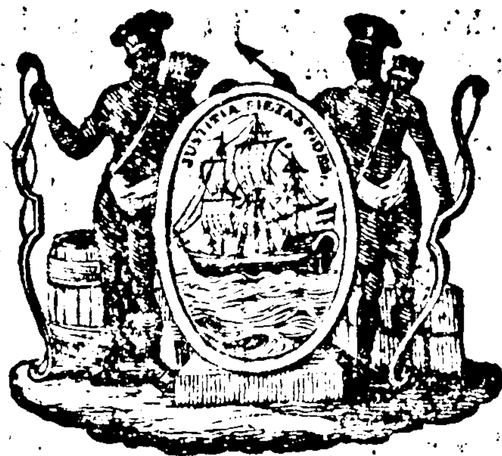
Ao. 1856. **Donderdag**



No. 116. **25 September.**

SURINAAMSCHE COURANT EN GOUVERNEMENTS ADVERTENTIE BLAD.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 22 September 1856.

Bij Koninklijk Besluit van den 9n. Julij jl. No. 74, is de Heer Mr. A. Kikkert Schotborgh, Gouvernements-Secretaris der kolonie *Suriname*, thans tot herstel van gezondheid in *Nederland*, op grond zijner voortdurende ongesteldheid, *eervol* ontslagen uit voormelde betrekking.

De Hoofd-Commies,
J. E. WESENHAGEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 22 September 1856.

Bij Gouvernements resolutie van den 19n. dezer maand No. 1161, zijn onder de nadere goedkeuring des Konings, benoemd:

a. Tot *Gouvernements Secretaris* dezer kolonie, de Heer Mr. E. A. van Emden, tot dus ver waarnemende Gouvernements Secretaris, en

b. tot *Auditeur Militair* en *Auditeur bij de Schutterij*, de Heer Mr. J. M. Jansen Eijken Sluijters, tot dus ver die betrekkingen tijdelijk waarnemende.

De Hoofd-Commies,
J. E. WESENHAGEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 22 September 1856.

Van wege Zijne Excellentie den Heer Gouverneur dezer Kolonie, wordt hiermede bekend gemaakt, dat, ten gevolge van de daartoe gedane verzoeken, *Brieven van Manumissie* zijn verleend geworden aan de navolgende slaven, als:

1o. Aan den slaaf *Geluk*, geboren in 1809, (moedersnaam onbekend), toebehoord hebbende aan den boedel Fortuin van H. E. Muller.

2o. Aan het slavenkind *Lodewijk Hendrik*, geboren in 1856, zoon van *Carolina*, toebehoord hebbende aan H. G. J. van Kempen.

3o. Aan de slavin *Christina*, geboren in 1795, (moedersnaam onbekend) toebehoord hebbende aan G. E. Gisius.

4o. Aan de slavin *Constantia*, geboren in 1794, (moedersnaam onbekend), gestaan hebbende onder straatvoogdij van M. F. van der Steede.

5o. Aan den slaaf *Heintje*, geboren in 1831, zoon van *Semire*, toebehoord hebbende aan den boedel J. G. Weijler.

6o. Aan de slavinnen *Rosalina*, geboren in 1814, dochter van *Christina van Bazel*, *Frederika*, geboren in 1833, dochter van *Louisa*, en *Betje*, geboren in 1854, dochter van *Henriette*, toebehoord hebbende voor den vrijdom aan C. van Bazel.

7o. Aan den slaaf *Johan*, geboren in 1836, zoon van *Amaranthe*, toebehoord hebbende aan J. Touro.

8o. Aan de slavin *Louisa*, geboren in 1823, dochter van *Eliza*, toebehoord hebbende aan den boedel Dirk Janssen Eijken Sluijters.

9o. Aan de slavin *Carolina*, geboren in 1827, dochter van *Finette*, toebehoord hebbende aan plantaadje *Zeldenrust en Welgelegen*, divisie *boven Cottica en Perica*.

10o. Aan het slavenkind *William*, geboren in 1847, zoon van *Pransa*, toebehoord hebbende aan plantaadje *Visserszorg*, divisie *beneden Commewijne*.

En dat gemelde gemanumitteerden voortaan de namen zullen voeren, van:

1o. *Johannes Vanon.*
2o. *Lodewijk Hendrik Vankem.*
3o. *Cornelia Jansje Christina Eijlidij.*
4o. *Johanna Constantia Sted.*
5o. *William Heintje IJler.*
6o. *Rosalina van Bazel.*
Christina Frederika van Bazel.
Elisabeth Emelia van Bazel.
7o. *Johan Jacob Tauro.*
8o. *Maria Louisa Helena IJkenhoff.*
9o. *Petronella Carolina Maij.*
en 10o. *William Sadder.*

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 24 September 1856.

Bij Gouvernements - resolutie van den 23n. dezer maand No. 1179, zijn, onder de nadere goedkeuring des Konings, bij de Schutterij te *Paramaribo* benoemd:

tot 2n. *Luitenant*, de Heer E. C. Wesenhagen

en tot 2n. *Luitenant à la suite*, de Heer F. Harten.

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 24 September 1856.

Namens den Heer Gouverneur wordt ter kennis van Geneeskundigen binnen deze Kolonie gebragt, dat ter Gouvernements - Secretarie *KOEPOKSTOF*, uit *Nederland* ontvangen, beschikbaar is.

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

Gouvernements - Secretarie.

Paramaribo, den 24 September 1856.

[13082] Ten verzoeke van den Heer Charles Fitz, wordt van zijn voorgenomen vertrek uit de kolonie aankondiging gedaan.

De Gouvernements-Secretaris,
E. A. VAN EMDEN.

DONDERDAG den 25n. September, *geene SOIRÉE* ten Gouvernements huize.

Paramaribo, den 24 September 1856.

De Adjudant van den Gouverneur,
F. P. KAMERLING.

De ondergeteekende, daartoe gemagtigd zijnde, brengt bij deze ter kennisse van het algemeen, dat de *TELEGRAAF* welke Z. Ex. de Gouverneur, in het belang van *Handel en Scheepvaart*, aan den voet van den Vlaggestok binnen het fort *Zeelandia*, heeft doen oprigten, met den 1n. October aanstaande, in werking zal komen, en daarmede — voor zooveel de Handel daarbij belang heeft — naar de zijde van de stad, herhaald zullen worden de Seinen, welke van het fort *Nieuw Amsterdam*, via de Seinpost te plant. *Jagtlust*, naar de hoofdplaats, worden gedaan. — Zullende van de tabellen der verschillende telegrafische seinen, gedrukte exemplaren verkrijgbaar gesteld worden bij den Uitgever van het *Gouvernements Advertentie Blad*.

Paramaribo, den 25 September 1856.

De Kapt. fung. Adj. van den Generaal Maj. Gouverneur voormeld,
E. J. SLENGARDE.

Transporten.

(5552) Den 20sten September 1856. H. G. Fisco, Echtgenoot van A. F. van Amson, aan C. Romback, van het Huis en Erf aan de *Hooge straat*, N. W. La. E No. 303, O. W. La. D No. 798.

Den 22sten, F. T. Wijnand aan F. Wijnand, van ½ gedeelte in twee erven met de daaropstaande gebouwen, gelegen in het district *Nickerie*, bekend onder No. 48 en 49.

Idem. M. H. Kaas en H. A. Kaas, Echtgenoot van A. C. van Boohove, ieder voor ½ Erfgename van wijlen Ths. Kaas Thz., aan M. Kaas, van ⅔ gedeelten van het Erf en daaropstaande gebouwen aan de *Wageweg straat*, N. W. La. B No. 160, O. W. La. D No. 104.

Paramaribo, den 24 September 1856.

De Griffier bij het Geregtshof,
MARTINI VAN GEFFEN.

Wanneer mag een kind ter schole worden gezonden?

Wanneer een kind eenige jaren oud is geworden en zijn verstand tot eene zekere hoogte zich ontwikkeld heeft, dan beginnen de ouders, die het met hun kroost wèl meenen, weldra van *leeren* te spreken, en elkander af te vragen of het niet tijd wordt hun zoontje of dochtertje naar school te zenden? Dit is zonder twijfel goed en loffelijk; het kind *moet* leeren, om daardoor de vermogens van zijnen geest zóó te ontwikkelen, als het den redelijken en zedelijken, naar God geschapen mensch voegt; en daarbij ook die kennis magtig te worden, die het eenmaal zal behoeven, om zijne stelling in de maatschappij, zij moge dan hooger of lager zijn, met eere in te nemen en te bewaren. — Maar *wanneer* moet nu eigenlijk dat leeren aanvangen, — wel te weten, dat eigenlijke, ernstig gemeende, met inspanning verbondene leeren op school, dat, in spijt van het bekende versje van Van Alphen, geen spelen meer is of mag zijn? Dit is iets wat men elkander doorgaans *niet* genoeg afvraagt, — en intusschen hangt voor het toekomstige welzijn des kinds oneindig veel af van het tijdstip, waarop men het dien grooten en gewigtigen stap laat doen. Een paardenfokker zal er zich wel voor wachten een veulen te berijden of voor den wagen te spannen, vóór het dien ouderdom bereikt heeft, waarop men aannemen kan, dat het genoegzame krachten heeft verkregen om ligchaams-inspanning zonder nadeel te kunnen verdragen; hij zou vreezen zijn dier te bederven, indien hij anders handelde. Maar met een kind neemt men het doorgaans zoo naauw niet; toeval of gewoonte beslist meestal ten aanzien van den tijd, op welken men het aan het leeren zet.

Ik heb eene enkele keer een kind van drie jaren naar school zien zenden, — niet naar een kinderschooltje of bewaarschool, maar naar eene echte school, naar het *groote* school, gelijk men zegt. Zoo iets geschiedt gelukkig zeldzaam; maar kinderen van vier jaren naar school te zien gaan, is reeds zoo zeldzaam niet; en wanneer een kind vijf jaren bereikt heeft, dan zullen zeer vele menschen het schoolgaan voor zulk een kind volstrekt niet te vroeg vinden. En toch is in verre de meeste gevallen de leeftijd van zes jaren nog te vroeg; het ware zeer te wenschen, dat men tot algemeenen regel aannam, om geen kind beneden de zeven jaren te doen school gaan, of *geregeld* aan het leeren te zetten.

Met het zevende jaar eindigt dat tijdperk des levens, dat men met den naam van *eerste kindschheid* bestempelt. Dat tijdperk is niet willekeurig aangenomen; de natuur zelve heeft het van het daarop volgende — dat der *tweede kindschheid* — scherp afgescheiden, door de tandwisseling, die in den regel met het zevende jaar een' aanvang neemt. Gedurende de eerste kindschheid groeit het kind veel sneller dan later; zijne geheele ontwikkeling en alle verrigtingen die met die ontwikkeling in verband staan, gaan snel en levendig in haar werk. Doch hiermede is verbonden eene groote prikkelbaarheid, eene vatbaarheid voor velerlei storingen in de genoemde verrigtingen, waarvan het gevolg is, dat de gezondheid gedurende die eerste jaren des levens zeer wankelend is en het leven onzeker; bijna de helft der kinderen sterft dan vóór het achtste jaar. De hersenen vooral nemen gedurende de eerste kindschheid bijzonder sterk in ontwikkeling toe; zij ontvangen een' sterken toevoer van bloed, waaruit zij de stof voor haren groei moeten putten. Maar die deelen zijn dan ook des te vatbaarder voor overprikkeling, bloedophooping, bloedstilstand en ontsteking. Geen wonder, dat bij allerlei ziekten van jonge kinderen zich zoo vaak eene altijd bedenkelijke, dikwijls gevaarlijke bloedophooping naar de hersenen voegt; geen wonder, dat zoo velen van hen aan de zoogenaamde hersenziekte bezwijken.

Gedurende het tijdperk der tweede kindschheid, dat zich van het zevende jaar tot het vijftiende of zestiende uitstrekt, gaan de ontwikkeling en groei bedaarder, langzamer, als 't ware geregelder; de gezondheid van het kind is duurzamer; sterfgevallen komen op dien leeftijd veel zeldzamer voor. Het geheele gestel heeft eene zekere vastheid gekregen, die het vroeger miste. De sterke aandrang van bloed naar het hoofd heeft opgehouden; de hersenen behoeven dien ook niet meer, daar zij thans in omvang en vastheid zoo zeer zijn toegenomen, dat zij te dien aanzien die eens volwassenen naderen. Zij kunnen thans eenige inspanning zonder nadeel verdragen, welke zij in het vorige levenstijdperk, den tijd harer snel voorwaarts gaande stoffelijke ontwikkeling, nog niet konden verdienen.

Die snelle ontwikkeling des ligchaams in het eerste levenstijdperk, die levendige stofwisseling en voeding, welke daarvan onafscheidbaar zijn, leggen geheel in den gang der natuur, en mogen derhalve niet worden gestoord. Geen deel des ligchaams echter kan zich behoorlijk ontwikkelen zonder oefening, en daarom heeft de natuur aan het kind eene neiging tot ligchaamsbeweging ingeplant, die zich bij elk gezond kind door een' onwederstaanbaren trek tot spelen openbaart. Het kind moet dan ook spelen, druk, levendig spelen, zullen alle deelen des ligchaams zich goed ontwikkelen, groeijen en in krachten toenemen. Men drage derhalve ook wel zorg dien natuurtrek bij het kind niet tegen te gaan, integendeel verschaffe men het kind de ruimste gelegenheid tot spelen, en trachte zoodanige kinderen, bij welke ongelukkiglijk eene neiging tot stilzitten mogt bestaan, tot spelen op te wekken en aan te moedigen. Doch hoezeer men ook verpligt is het spelen des kinds te bevorderen, en het zelfs daarbij mag en moet leiden en besturen, zoo verliese men aan den anderen kant nimmer uit het oog, dat het spelen altijd spelen moet blijven, dat is: geheel vrijwillige, met den lust van het kind zelf strookende ligchaamsbeweging, die het nalaat, zoodra zij begint te vervelen, en opvat, zoodra de begeerte er naar weder ontwaakt. Zoodra men een kind tot de eene of andere bezigheid noodsaakt, of zelfs door beloften als anderzins overhaalt om die tegen zijn' zin te verrigten, al ware die bezigheid ook in den grond niets dan een spel, dan blijft het geen spel meer, maar wordt arbeid, die vermoeit, inspanning die op den duur uitput. En even als oefening voor het jonge kind voordeelig en noodig is, zoo is het daarentegen ten hoogste nadeelig, indien men van zijne nog zwakke krachten inspanning vergt. Dit is zoo duidelijk, dat het nauwelijks verdere aanwijzing behoeft. Ieder weet wel, dat men van een kind geen' ligchamelijken arbeid mag eischen, die wezenlijk arbeid mag genaamd worden; en met zeldzame uitzonderingen doet men dit dan ook niet, omdat men zeer wel begrijpt, dat men zoodoende de ontwikkeling des ligchaams niet bevorderen, maar benadeelen zoude; eerder valt men nog in een ander uiterste, door het kind geene genoegzame gelegenheid tot ligchaamsoefening te verschaffen. Eerst wanneer het tijdperk der eerste kindschheid ten einde loopt en er eene zekere kracht van wederstand in het geheele gestel begint te ontwaken, mag men er aan denken om langzamerhand het kind te gewennen aan geregelde bezigheid, aan eenige werkzaamheid, die geen bepaald spelen meer is, ten einde het alzoo voor te bereiden voor den overgang, dien het later noodzakelijk moet ondergaan.

„Wat heeft echter dit alles met het leeren en het schoolgaan te maken? Leeren is toch geene ligchamelijke inspanning!" Wel zeker is het dat! Leeren is *hersenarbeid*. De hersenen zijn immers het werktuig der ziel; geene werkzaamheid van den geest heeft er plaats zonder werkzaamheid der hersenen; inspanning van den geest gaat onafscheidelijk met inspanning der hersenen vergezeld. Nu valt het kind niet uit eigene aandrift aan het leeren, het moet er aan gezet worden; het moet zich dwingen opmerkzaamheid te schenken aan zaken, waarin het eigenlijk weinig belang stelt, door welke het zich niet als van zelf aangetrokken gevoelt. Want al maakt men het leeren nog zoo aangenaam, door er zaken aan te verbinden, die het kind aanlokken, al weet men zijn ijver door belooningen, lof, enz. op te wekken, zoodat er van eigenlijken dwang geene sprake is, dit alles heeft toch geen ander gevolg, dan dat het zich het leeren getroost, niet om het aangename van het leeren zelf, maar om de aangenaamheden die men er aan verbonden heeft; — in de letters, de schoolborden, de boeken op zich zelve kan de eerstbeginnende leerling weinig aantrekkelijks vinden. Het leeren is en blijft dus voor het jeugdige kind altijd min of meer eene *inspanning*, — maar deze mag men evenmin vergen van zijne nog teedere, niet tegen vermoeijing bestaande hersenen, als men inspannenden arbeid vorderen mag van zijne nog zwakke spieren. Even als te vroege inspanning der spieren de krachten des kinderlijken ligchaams ondermijnt, en de ontwikkeling er van belemmert, zoodat het kind, in plaats van tot een forsch gebouwd, krachtig man, of tot eene welgemaakte, gezonde vrouw op te groeijen, achterlijk, klein en zwak blijft, zoo belet ook te vroege hersenarbeid de behoorlijke ontwikkeling der hersenen; en in plaats dat men het kind zou vormen tot een wonder van verstand en kennis, gelijk men dwaaselijk hoopt en wegens de eerste uitkomsten van het onderwijs misschien stellig verwachtte, zal men zich bitter teleurgesteld gevoelen, wanneer men eindelijk gewaar wordt, dat kinderen, die later ter school kwamen, den vroegen scholier voorbij streven en weldra verre achter zich laten. In lang niet zeldzame gevallen is zelfs stompzinnigheid het gevolg van het te vroeg leeren.

Er is echter meer. Wij zagen straks, dat gedurende de eerste kindschheid de hersenen reeds van natuur eene groote hoeveelheid bloeds ontvangen, waarvan dan ook gevaarlijke bloedophoopingen en de meestal doodelijke hersenontsteking gedurende dien leeftijd meer dan later te vreezen zijn. Dat gevaar wordt door inspanning der hersenen buitengemeen verhoogd; want inspanning van elk deel, welk ook, heeft tot eerste gevolg vermeerderden aandrang van bloed naar dat deel. Van eene op die wijze ontstaande bloedophooping naar de hersenen kan, zoo zij niet op eens te geweldig is, in den beginne eene bij uitstek levendige werkzaamheid dier deelen het gevolg zijn. Menigmalen is het dien ten gevolge geschied, dat de ouders zich grootelijks ver-

hangden in de buitengewone geestesgaven, die hun lieveling al spoedig na zijne intrede in de school begon te openbaren. Maar die vreugde was van korten duur; eene hersenziekte wierp het kind op het ziekbed, en doodde het binnen weinig tijds; of het kind rigtte zich weder op, doch... krankzinnig.

Zijn de gevolgen van het te vroege schoolgaan niet altijd zóó noodlottig, zoo is het nogtans zeker, dat, bij overigens gelijken aanleg, een kind, hetwelk beneden de zeven jaren naar school is gezonden, zelden de kinderen, die later de school zijn begonnen te bezoeken, vooruit blijft, en meestal door deze wordt ingehaald, en vaak voorbijgesneld. Dit alleen zoude genoegzaam het nadeel van eene te vroege hersenînspanning bewijzen. Maar er komt nog iets bij, dat van 't uiterste gewigt is. Met het leeren is *stilzitten* onafscheidelijk verbonden; hoe men het ook moge aanleggen, het kind moet, zal het van het onderwijs iets wegdragen, veel stilzitten, meer dan dienstig is. En men ziet dikwijls, dat juist die kinderen, die den meesten smaak in het leeren krijgen, van het spelen afraken en zich aan stilzitten gewennen. Maar stilzitten, veel stilzitten, is op dien jeugdigen leeftijd iets onnatuurlijks, iets zeer schadelijks, dat aan de ontwikkeling des ligchaams in den weg staat en de verderfelijkste gevolgen na zich sleept. Geen beter middel om het vroeger bloeijende kind tot een bleek, ongezond, zwakkelijk schepseltje te vormen, geen beter om het klierziekig te doen worden, of om den aangeërfden aanleg tot longtering te doen ontwikkelen. En tot dit alles draagt zeer krachtig bij het inademen, gedurende een aantal uren van den dag, van de school lucht.

Bovendien, alle deelen des ligchaams maken met elkander één geheel uit, en de verrigtingen der afzonderlijke deelen en stelsels grijpen in elkander, als de raderen van een uurwerk. Het kan daarom voor de hersenen (en dus ook voor den geest) niet onverschillig zijn, hoedanig het overige ligchaam gesteld is, en is dit laatste verzwakt door gebrek aan oefening, lijden, spijsvertering en bloedbereiding onder het tegennatuurlijke stilzitten, dan kan het niet anders, of de hersenen moeten ook aan dat lijden deel nemen, al werd ook van haar geene te groote inspanning gevorderd. — Meer dan genoegzame redenen dus om met het naar school zenden te wachten, tot het geheele ligchaam eenige vastheid verkregen heeft, hetgeen toch in den regel niet voor het einde van het zevende levensjaar geschiedt!

» Moet een kind dan tot den ouderdom van zeven of acht jaren geheel zonder geestesontwikkeling blijven, en zoo maar in het wild opgroeijen?" Dat zij verre! Liever evenwel nog dit, dan het door *te vroege inspanning* voor altijd te bederven. Doch dit behoeft niet. Men kan het kind, zonder het te doen schoolgaan, spelenderwijze zeer veel leeren, men kan het inzonderheid leeren en gewennen om een behoorlijk gebruik te maken van zijne verstandelijke vermogens, en men kan zoodoende het spelen eene alleruitmuntendste voorbereiding voor het eigenlijke onderwijs doen worden. Hoe men dit aanvangen moet, daaromtrent kan elk opvoedkundig hand of leesboek, van den nieuweren tijd, inlichting geven. Des noods, zoo men zich zelven die taak niet toevertrouwde, kan eene goed ingerigte *bewaarschool* hier dienst bewijzen; doch het is altijd beter, indien de ouders, vooral de moeder, *zoo zij er eenigzins voor berekend is*, met behulp van eene goede handleiding, zelve die zorg op zich nemen. — » Kan er geene uitzondering bestaan op den in dit opstel aangedrongen regel?" Eene enkele uitzondering zou misschien toegelaten kunnen worden, onder zekere omstandigheden en voorwaarden, die gedeeltelijk gelegen zijn in het kind zelf, gedeeltelijk in de school, waarheen men het wil zenden. Doch, waartoe zou het dienen die omstandigheden en voorwaarden op te geven, daar men zeker is van door het volgen van onzen regel niets te verliezen!

» Het kind is nu ruim zeven of bijna acht jaren oud; het heeft nu reeds zoo lang gevraagd om toch ook naar school te mogen gaan, dat men het nu wel zijnen zin geven moet. Het wordt nu ook hoog tijd; het jongetje of meisje moet nu maar goed aangezet worden en de onderwijzer moet het maar niet veel ledigen tijd laten; het kind raakt anders al te veel ten achteren." — Zoo sprekende en zoo doende zoudt gij gevaar loopen van alles weder te bedreven. Gij zoudt alles verliezen, wat gij door uwe vroegere voorzigtigheid gewonnen hadt. De natuur wil geene plotselinge overgangen. De hersenen van uw kind zijn thans tot eenige, maar niet tot alle inspanning in staat, en bovendien nog aan geene inspanning gewoon. Ook blijft het overige ligchaam zijne eischen op oefening behouden. Indien gij nu uw kind niet alleen naar school zendt, maar ook nog eischt of duldt, dat het daar uren achtereen op eene bank zijne hersenen zit in te spannen, dan zou het gemakkelijk kunnen gebeuren, dat gij van zulk een vergrijp tegen de natuur dezelfde wrange vruchten inoogstet, die ik als de gevolgen van het te vroege schoolgaan heb aangeduid. Vrees niet, dat uw kind, zoo gij zorgt dat het in den beginne niet te sterk en te aanhoudend met leeren bezig gehouden wordt, bij anderen ten achteren zal geraken; dit moge eerst wel zoo schijnen, later zal het wel anders blijken. Laat daarom de overgang van het spelende tot het leerende leven trapsgewijze zijn, en laten spel en ligchaamsoefening nog altijd een groot gedeelte van den tijd innemen. Het ware te wenschen, dat de onderwijzers over 't geheel beter begrepen, dat voor de meeste kinderen eene inspanning van den geest, die een paar uren duurt, reeds een te zware arbeid is, die door een weinig spelens moet worden afgebroken. Het ware te wenschen, dat men algemeen inzag, dat gymnastisch onderrigt een deel van het schoolonderwijs moet uitmaken, en dat dit onderrigt *dagelijks*, ter afwisseling van het stilzittende leeren, op de school zelve moet gegeven worden. Maar zoo ver zijn wij nog niet, en zullen wij wel vooreerst nog niet komen. Doch duldt dan ten minste niet, dat uwe kinderen met *huiswerk* gekweld worden. Dit huiswerk moge bij oudere kinderen zijn groot nut hebben, om hen langzamerhand aan meer zelfstandige werkzaamheid te gewennen, — voor jongere kinderen deugt het niet; deze moeten al den tijd, die hun van de school overblijft, aan spelen en ligchaamsoefening besteden. Daardoor kunnen de nadeelen, die het langdurig stilzitten in de school uit den aard der zaak na zich sleept, eenigzins vergoed worden; en het kind zal, door die uitspanning opgefrischt, met vernieuwden moed aan het leeren gaan. Doch, ik herhaal het, nog beter ware het, indien men, zonder het vrije, ongedwongene spelen te beletten, bovendien op de scholen zelve dagelijks eenigen tijd aan gymnastische oefeningen wijdde. Afzonderlijke gymnastische inrigtingen zijn goed voor volwassenen; doch voor de jeugd zal het gymnastisch onderwijs nooit de vruchten opleveren, die het opleveren kan, zoo lang men het niet aanneemt als een zamenstellend deel van het schoolonderwijs.

Vatten wij het gezegde nog eens kortelijk zamen, dan luidt het antwoord op de vraag aan het hoofd van dit opstel aldus: *Men bereide gedurende het eerste levenstijdperk, dat de eerste zeven jaren omvat, liefst zelf, doch anders door middel eener goede bewaarschool, het kind voor tot het eigenlijke onderwijs; — maar men beginne met dit laatste eerst dan, wanneer het kind zijn achtste jaar is ingetreden, en drage dan nog alle mogelijke zorg, dat de overgang van het spelen tot het leerende leven trapsgewijze plaats hebbe, en de eischen van het ligchaam niet aan die van den geest worden opgeofferd.*

(*Overgenomen*).

De Boekdrukkunst.

(*Vervolg van ons vorig No.*)

Stereotijpie.

Binnen de grenzen van Nederland had omstreeks het einde der 17de of het begin der 18de eeuw eene gewigtige uitvinding in verband tot de Boekdrukkunst plaats. De Heer Johan Muller, Predikant bij de Hoogduitsche Gemeente te Leiden (1672—1710), bedacht eene wijze van drukken, niet door losse en te zamen gevoegde letters, die steeds weder van elkander gescheiden kunnen worden, maar door *zamenhechting van de letters* door mastiek of metaal (Stereotijpie). Met behulp van zijn' zoon Willem, deed hij reeds in 1701 een gebedenboekje van Joh. Haverman in het licht verschijnen, en in 1708 gaf hij evenzoo uit het » *Syrische Nieuwe Testament*" van J. Leusden, en het daarbij behoorende Lexicon in 1709, beide in 4o. formaat, bij de Heeren Luchtmans gedrukt; nog eenige andere Bijbels, waaronder een Nederlandsche in folio, en een dito in quarto, een Engelsche, waarschijnlijk ook in folio; het Grieksche Nieuwe Testament enz. zijn door de erfgenamen des uitvinders tot in 1711 uitgegeven. — De platen werden door de Heeren Luchtmans gekocht; een gedeelte daarvan is later in andere handen overgegaan. In 1791 werd nog eene oplage van den folio Holl. Bijbel door den Boekhandelaar Elwe te Amsterdam geleverd. En nogtans toen de Heer Didot de logarithmentafels van Callet, kort daarna, op dezelfde wijze drukte, werd de eer der uitvinding betwist, en las men in den Franschen » *Moniteur*" van 1800 No. 262: » On dit que les Bataves disputent aux Français l'invention des caractères stéréotipes." — Gelukkig dat er nog materiële bewijzen voorhanden waren, dat de bewering gegrond was; het pleit is voorts afdoende bewezen in een geschrift van Baron van Westreenen van Tiellandt (in 1833 op last der regering ter Landsdrukkerij uitgegeven.)

Als men nu, in zooveel lateren tijd, en bij levende getuigen, het regt op een onderdeel van de groote uitvinding ziet betwisten, behoeft men zich dan te bevreemden over hetgeen nopens de Boekdrukkunst in het algemeen, drie of vier eeuwen geleden, geschied is! Intusschen kan niet ontkend worden, dat de stereotijpe-druk ook in het Vaderland der drukkunst is uitgevonden, en aldaar het eerst, zelfs op groote schaal, is uitgeoefend.

Publieke Veilingen.

Bij het Departement der Onbeheerde Boedels.

Door den Vendumeester A. SALOMONS.

WOENSDAG den 24sten September 1856.

1o. De Suiker-plant. Guineesche Vriendschap, cum annexis en de buiten cultuur zijnde plantaadje Klein La Jalousie. — f 21.015. — M. C. Lionarons voor *een half*, Abm. W. Oppenheimer voor *een kwart* en Alb. W. Oppenheimer voor *een kwart*.

2o. De Suiker Plantaadje Concordia, cum annexis, en de buiten cultuur zijnde plant Blegenhoop en Bleyeurust. — f 27,040. — Mesquita, La Parra en Co.

3o. De Hout.gronden Overtoom en Vreeland. — *f* 26,500. — F. G. Caupain—

4o. ½ aandeelen in den Houtgrond La Diligence cum annexis.— *f* 7000. — M. C. Lionarons voor *Een half*, Abm. W. Oppenheimer *Een kwart* en Abm. W. Oppenheimer *Een kwart.*

5o. Den blooten grond Rijnesberg.— *f* 55. — J. H. Bernhard.

6o. Den blooten grond Nimmer Rust. — Geen bod gedaan.

7o. Het bloote Erf gelegen aan den Waterkant, bekend onder La. A No. 118.— *f* 3100. — Wed. J. van Praag.

Allen aankomende de boedels Salomon de la Parra en Semuel Haim de la Parra.

Eene loods met pannen gedekt op evengemeld Erf.— *f* 700.— Wed. J. van Praag.

Een gevelend Huis staande op gemeld Erf. — *f* 150. — Dezelve.

Scheepvaart.

Uitgeklaard.

Den 23n. dezer, de Nd. Am. Brik *Martha Warthington*, kapt. Power, naar Gloucester: lading: 100 vaten Suiker 142,484 pond, 130 vaten Melassie 14,620 gallons, 21 balen Kakao 2,555 pond, en uit het Entrepot: 35 groene kelders Jenever.— Passagiers: de Heer D. J. van Praag en de minderj. J. van Praag.

Schepen in Lading.

NAAR AMSTERDAM.

Johanna Christina, kapt. de Lang, adres bij J. H. Zaal. Sluit 29 dezer.

Anna Maria Wilhelmina, kapt. Jansen, adres bij J. H. Zaal.

Louisa Christina, kapt. Ten Harmse, adres bij J. H. Zaal.

Wilhelmina, kapt. C. H. Klint, adres bij C. J. Leijsner.

Suriname, kapt. P. Reijntjes, adres bij Gisius & Co.

Wijnandus Udo, kapt. Brouwer, adres bij H. Degenhard.

Janna Adriana, kapt. Franken, adres bij H. Degenhard.

ADVERTENTIEN.

Gedrukt bij J. C. MULLER Az.